

DE RUSSISCHE VOLKSDANS

We kunnen de Russische volksdans in een aantal categorieën indelen. De oudste vorm is de **charawod**, de reidans. Dit is oorspronkelijk een ceremoniële dans die, meestal met de handen vast, gedanst werd bij belangrijke gebeurtenissen zoals bruiloften en religieuze hoogtijdagen en die vaak een ritueel karakter had. Vroeger begeleidden de dansers zichzelf met gezang. Het zingen stond eigenlijk centraal en de passen waren zeer eenvoudig, eigenlijk alleen maar lopen. Als er in zo'n reidans wel een duidelijke vorm aanwezig is, zoals bv. een kring, slinger of lus, dan spreekt men van **arnamentalnij charawod**.

Later werden reidansen ook met instrumentale begeleiding uitgevoerd en werden er meerdere figuren gedanst in één dans. In deze vorm, ook wel **liritsjeskij charawod** genoemd, kennen wij de reidansen uit de programma's van de professionele Russische dansgezelschappen, zoals Berjozka, het Pjatnitskij Volkskoor of het Noord-Russisch Volkskoor. Dit soort gezelschappen hebben de reidansen tot hun visitekaartje gemaakt, enerzijds door een perfecte, haast glijdende manier van dansen (bv. Berjozka, dat overigens geen zang gebruikt, en zijn (rei)dansen zelf componeert, niet meer gebaseerd op volkstradities) en anderzijds door prachtige meerstemmige zang van een groot koor van (geschoolde) stemmen (bv. het Pjatnitskij Volkskoor). Vooral de langzame, statige reidansen uit Noord-Rusland zijn op deze manier beroemd geworden.

Een laatste soort reidansen zijn de zgn. **igrawije charawodi** (lett. spel reidansen) die het karakter van een spelletje hebben en waarbij uitgebeeld wordt waarover men zingt.

In tegenstelling tot de **charawod**, wordt de **pljaska** puur voor het plezier gedanst. En terwijl in de reidans voor alle deelnemers de passen gelijk zijn, worden in een **pljaska** de passen door iedereen geïmproviseerd. Aan de hand van de opstelling waarin een **pljaska** gedanst wordt kunnen we wel verschillende types onderscheiden. Zo kan een **pljaska** door één persoon als solodans uitgevoerd worden, maar ook door 2 personen als parendans. Soms ook heeft een **pljaska** meer dan twee, maar wel een vast aantal deelnemers, een soort setdans.

De meeste **pljaski** (mv. van **pljaska**) worden echter als groepsdans gedaan, met een willekeurig aantal deelnemers. Als iedereen naar hartelust improviseert en er is geen structuur in opstelling of figuren zichtbaar, dan spreken we van **massawij pljas**. De Russische dansen die wij in Nederland het meeste dansen, naast de lyrische reidansen, vallen onder de categorie "**pljaska** met structuur", in het algemeen **groepawaja pljaska** genoemd, maar als de danshouding, figuren en volgorde daarvan min of meer vastliggen, ook wel **kadrilnaja pljaska** geheten. Hierbij verwijst men naar de quadrilles, een derde belangrijke danssoort in Rusland (zie verderop).

Veel **pljaski**, en ook wel quadrilles, worden gedanst op zgn. **tsjastoesjki**. Dit zijn (oorspronkelijk geïmproviseerde) meestal vierregelige volksrijmpjes, gezongen met instrumentale begeleiding, meestal een **bajan** (een knopklavier accordeon) of ander accordeonachtig instrument. Het thema van deze liedjes is vaak het leven van alledag, veelal doorspekt met humor. Door het vrolijke karakter ervan zijn de **tsjastoesjki** vaak nauw met de dans verbonden.

Twee bijzondere **pljaski** verdienen aparte vermelding. De **perepljas** is een **pljaska** variant waarin de deelnemers elkaar al improviserend trachten te overtroeven met virtuoos gestampde ritmes, hoge sprongen en hurkpassen. Veel choreografieën in de programma's van de professionele Russische dansgezelschappen eindigen met een op de **perepljas** gebaseerd slot, waarbij de dansers in een halve kring op het podium staan en iedereen een keer de gelegenheid krijgt een solo te dansen. Door de professionele training van de dansers van zo'n ensemble zijn deze solo's meestal zeer virtuoos en haast acrobatisch.

De Russische volksdans bij uitstek is de **barinja**, een **pljaska** die van noord tot zuid en van oost tot west gedanst wordt. Weliswaar onder dezelfde naam en met dezelfde melodie maar met voor de verschillende gebieden karakteristieke danspassen en instrumenten.

Een belangrijke groep Russische dansen wordt gevormd door de quadrilles. De **kadrilj** behoorde oorspronkelijk tot de stedelijke folklore en is pas in de 19de eeuw in Rusland populair geworden. In die tijd onderhield Rusland intensieve contacten met West-Europa (met name met Frankrijk), waar de quadrilles heel gewoon waren. Ze werden gedanst door 4 paren in een vierkant opstelling en ze bestonden uit een aantal, bv. 4 of 5, vaste figuren, die steeds afgeroepen werden. In deze vorm komt de **kadrilj** ook nu nog veel in Rusland voor. Na verloop van tijd echter zijn de Russen de naam **kadrilj** ook gaan gebruiken voor andere dansen, niet noodzakelijk in een vierkant uitgevoerd, maar wel met vastgelegde figuren in een vastgelegde opstelling. Zo kennen we bv. de **linejnaja kadrilj** (lijn-quadrille waarbij de paren in twee rechte rijen tegenover elkaar opgesteld staan) en de **kreogawaja kadrilj** (kring-quadrille). Ruimte voor improvisatie in de passen bleef er echter altijd.

Het verschil tussen een **kadrilnaja pljaska** en een **kadrilj** is vaak lastig aan te geven. Bij een quadrille zijn de figuren over het algemeen wat ingewikkelder en is het aantal paren dat meedoet

meestal voorgeschreven (bv. 2, 4, 6 of 8). Ook voeren bij een quadrille 2 of 4 paren vaak samen figuren uit waarbij van partner of van plaats gewisseld wordt.

Soms bestaat de naam van de dans uit de naam van de plaats of streek waar de dans vandaan komt plus het type dans, bv. **Swjerdlovskaja kadrij** uit Swjerdlovsk of **Tambovskaja pljaska** uit Tambov. Veel vaker is de dansnaam afgeleid van het liedje waarop hij gedanst wordt, bv. **Kak po logoe** of **Krasnaja djewitsa**. Ook hebben dansen wel eens een speciale naam die iets zegt over bv. de opstelling,

bv. **Wasmjorka** = achttal (van **wosjemj** = acht),

bv. **Stjenka** = muurtje (verkleinwoord van **stjena** = wand, muur),

het karakter van de dans,

bv. **Wjeseloecha** = "zij die vrolijk is" (van **wjesela** = vrolijk),

de dansactie,

bv. **Tapatoecha** = "zij die stampet" (van **topatj** = stampen),

het schoeisel waar men op danst,

bv. **Tsjibatoecha** = "zij met de laarsjes" (van **tsjobati** = lage laarsjes),

de naam van een persoon,

bv. **Timonja** = jongensnaam,

of een naam die niet duidelijk meer te verklaren of vertalen is, bv. **Roetsjejok** = beekje

(verkleinwoord van **roetsjej** = beek), **Karatsjanka** = ? Veelal bestaan er voor hetzelfde type

dansen lokale benamingen die onderling nogal sterk kunnen verschillen. Tegenwoordig wordt de meeste dansmuziek, afgezien van door gezang, begeleid door tokkelinstrumenten als de **domra** en de **balalajka** en door accordeonachtige zoals de **bajan**, trekharmonika of de **Saratav**harmonika (genoemd naar de gelijknamige stad), een bijzondere vorm waarbij op de kast bellen bevestigd zijn die men met de bastoetsen kan laten meeklinken.

Andere typische Russische volksinstrumenten zijn de **goesli** (een soort psalter) en vele blaasinstrumenten, zoals de **doedka** en de **sapjelka** (houten fluiten), **koegikli** (panfluit), **zjalejka**, (rietblaasinstrument), **troeba** (houten trompet) en **razjok** (houten hoorn). Talrijke slaginstrumenten, waaronder de **tresjotka** (ratel), **lozjki** (lepels), **kasa** (zeis) en **boebenj** (tamboerijn) vormen een ritmische aanvulling voor de dansmuziek.

Radboud Koop (met dank aan Hennie Konings)